



Sant Joan del Pla o de l'Erm

La Palma de Cervelló

Ubicació

Comarca: Baix Llobregat
Lloc/Adreça: Pla de Sant Joan
Emplaçament
Alçada: A 250m al sud del cementiri municipal
79

Coordenades:

Latitud: 41.40611
Longitud: 1.97875
UTM Est (X): 414640
UTM Nord (Y): 4584344

Classificació

Número de fitxa 08905 - 33
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Jaciment arqueològic
Estil / època: Antic Romà Medieval Romànic Modern
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Bona part del terra de la nau va ser aixecat durant la intervenció arqueològica i no hi ha hagut actuacions posteriors per adecentar l'espai.

Protecció Inexistent
Número inventari CCAA: 13816, IPA: 18223

Generalitat i altres inventaris

Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Pública
Titular: Ajuntament de la Palma de Cervelló

Fitxes associades:

[Sant Joan del Pla](#)

Autoria de la fitxa Xavier Esteve Gràcia

Descripció

Jaciment situat en el subsòl de la capella romànica de Sant Joan del Pla i terrenys adjacents, excavat durant els anys 1997-1998. Actualment encara són visibles les estructures que la intervenció arqueològica va deixar al descobert, bàsicament sitges i dipòsits excavats al subsòl natural ja que no s'ha fet un paviment nou després de l'excavació arqueològica.

La intervenció arqueològica proporcionà l'establiment d'una seqüència de l'evolució històrica del jaciment:
FASE 0: Època romana

Amb materials constructius (tègula, ímbrex) o d'emmagatzematge (dòlia), així com alguns fragments de ceràmica comuna i àmfora que ens fan evident l'existència d'algun tipus d'ocupació. D'altra banda, a l'interior de l'església es documentaren d'una sèrie de fons de sitja força arrasats que van ser atribuïts a aquesta fase primitiva. El més probable és que es tracti d'algun tipus de nucli d'explotació agrícola que aprofitaria per a la seva activitat les bones condicions que ofereix la plana que posteriorment donarà renom a l'església.

FASE I (Segle XI): Construcció de l'església

Per la tipologia de l'edificació i, sobretot, per la documentació, sabem que la construcció de la capella ha de ser datada al segle XI. Correspon a aquest moment constructiu, a part de l'edifici en si, el gran forat quadrangular situat al centre de l'absis, interpretat com un dipòsit per l'aigua que es requeria per a la fabricació de calç i altre necessitats de l'obra. El paviment de la nau es trobava uns 50 cm per sota del marxapeu interior de l'església, desnivell que es salvava mitjançant dos graons. El terra estava format pel mateix substrat natural retallat i anivellat a les parts més baixes mitjançant la pròpia roca disgregada que, un cop compactada per l'ús, va generar un paviment de terra trepitjada que apareix en les parts més baixes i que actuava, juntament amb la roca rebaixada (aquesta en les parts altes), com a sòl d'utilització de la nau de l'església en aquesta primera fase romànica. L'organització del pla de la nau es completava amb un banc de pedra adossat als murs perimetrals a tota la zona (aquesta bancada, més baixa i dividida en dos, servia d'escala d'accés a la nau a l'alçada de la porta). A l'inici del terç oriental de la nau es documentava un graó en part retallat a la roca i en part construït amb pedra. A uns 60 cm a l'est l'excavació va detectar la presència molt arrasada del que podrien haver estat altres dos graons que servien per aixecar el nivell del presbiteri fins assolir la cota final de la plataforma.

FASE II (Segles XI-XVII): Utilització

Als primers temps es van obrir una sèrie de sitges en l'interior de la nau per tal d'emmagatzemar-hi bé el delme i altres censos que l'església devia rebre. Aquestes sitges acostumen a estar en funcionament sobretot entre els segles XI i XIII, iniciant-se un procés gradual d'abandonament i colmatació progressiva que dura fins al segle XVI. Les sitges presenten planta circular i secció globular o piriforme, amb profunditats que oscil·len entre els 1,4 m de les més petites i els 2,2 de la més grans. Algunes d'elles encara conserven part de l'estructura que servia per tancar-les i que consistia en un marc de lloses de llicorella que deixava un espai quadrat central en el que encaixava una gran llosa de llicorella que feia les funcions de tapadora. L'amortització final d'aquestes sitges, realitzada a mitjan segle XVI es produí per la construcció d'un nou paviment a l'església.

Pel que fa a l'entorn de la capella devia anar creixent a la banda oriental i septentrional una necròpolis que s'estenia fins a uns 5 m de l'edifici.

FASE III (Finals s. XVII – principis XVIII): Reforma barroca

En aquest moment cronològic, aproximadament, es produeix la gran transformació de la capella de Sant Joan. L'únic element que dóna cronologia és un ardit de Felip IV encunyat a Barcelona el 1654 i que va aparèixer en un dels estrats de rebliment de la nau previs a la col·locació d'un paviment de rajoles.

Observacions:

(Cont. Història): d'altra banda, l'aspecte que sembla que va tenir l'església un cop finalitzades les reformes és molt similar al de moltes de les esglésies rurals catalanes en les que es documenten transformacions barroques que habitualment es realitzen entre finals del segle XVII i el primer terç del segle XVIII. La combinació d'aquests dos elements cronològics coincidents ha portat a defensar la teoria que l'església de Sant Joan del Pla, que devia haver mantingut sense canvis l'aspecte original del segle XI, va patir en època barroca una sèrie de transformacions per tal d'adequar el seu aspecte als gustos i necessitats de l'època. La transformació més important que va patir l'església en aquest moment està relacionada amb el canvi d'accés a l'interior del temple i també, per tant, en la paret de la façana. Així, es va clausurar la porta romànica de la façana meridional i es va obrir un accés nou al centre de la paret oest. La transformació d'aquest mur en façana va provocar la construcció del coronament que perfilava un acabament arrodonit per aquesta paret, molt en consonància amb els gustos de l'època.

l'interior de l'església també va patir importants reformes. La més important va ser sens dubte la desaparició del desnivell existent entre el presbiteri i la nau. Per tal d'aconseguir aquest propòsit es van dur a terme dues accions paral·leles. Per una banda es va arrasar la totalitat d'estructures antigues del presbiteri fins a nivell del primer graó. Pel que fa a la nau, en primer lloc es van escapar les bancades laterals fins assolir la mateixa cota deixada a l'antic presbiteri. Al centre de la nau es van abocar terres i runa sobre les restes dels paviments anteriors fins assolir la mateixa cota. Un cop anivellada la totalitat de l'església es va col·locar el nou altar de pedra adossat al mur de l'absis i es va pavimentar la nau mitjançant l'enrajolat anteriorment esmentat. Al mateix temps es va tapiar la part exterior de la finestra de l'absis i es va reduir la part interior mitjançant un muret per tal de transformar-la en una fornícula on col·locar la imatge del sant. l'altre element nou incorporat en aquesta fase és el cor elevat que es va construir sobre el terç occidental de la nau. Aquesta estructura, recolzada sobre bigues de fusta i amb una barana exterior disposava de bancs de fusta adossats a la paret en la part occidental i septentrional. s'hi accedia per una porta rectangular oberta al mur meridional, una mica per sobre i a l'oest de l'antiga porta romànica en aquell moment tapiada. l'accés a la porta es realitzava mitjançant una escala de pedra adossada al mur meridional i al tapiat de la porta romànica. d'aquesta escala només se'n conserva part del basament.

FASE IV (Finals s. XVII – principis XVIII – s. XIX): Utilització

l'aspecte de la capella no degué canviar gaire en els segles posteriors a la seva transformació barroca i de fet no s'han detectat arqueològicament elements atribuïbles de manera clara a aquesta fase més enllà d'alguns retalls a les parets oberts a l'arrebossat i que evidencien utilitzacions de funcionalitat indeterminada i sempre molt poc importants. També corresponen a aquest moment constructiu petites modificacions en l'organització de l'àrea immediata a l'altar.

FASE V (Segle XX): Abandonament i destrucció

Història

l'any 1993 Ll. Piera publicà la troballa de ceràmica ibèrica i romana a la rodalia de la capella de Sant Joan de la Palma o del Pla.

L'any 1988, els propietaris de l'església van promoure un projecte de restauració i consolidació, per bé que va restar aturat posteriorment. Entre els anys 1997-1998 es va dur a terme una intervenció arqueològica en la què es va excavar en extensió l'interior de l'edifici, així com també va estudiar de l'evolució arquitectònica del mateix, incloent la lectura dels paraments i de la coberta, tot plegat a l'espera de l'execució d'un projecte de restauració que va ser encarregat pel senyor Llopart a l'arquitecte Enric Solsona. Com acostuma a passar amb aquestes petites capelles rurals, l'església de Sant Joan del Pla degué anar perdent durant el segle XIX bona part del culte que es devia abandonar definitivament en algun moment imprecís de finals d'aquell segle o començament del XX. Segurament en el segle XIX es degué produir

l'anivellament i aterassament de tota la part situada al nord i est de l'edifici per tal de transformar-la en zona de conreu, juntament amb tot l'entorn immediat del temple.

l'església, tot i que abandonada, plena de bardissa i sense el cor elevat, es va mantenir relativament intacta fins a la dècada de 1980 del segle XX, moment en que es va iniciar el procés definitiu de degradació accelerat a partir d'inicis la dècada de 1990 per l'enderrocament de la part superior de la porta romànica i la progressiva caiguda de la paret superior i de la volta. Aquest procés es va aturar a partir de 1997 amb l'inici dels treballs de consolidació.

Bibliografia

- AAVV (2003): "L'ermita de Sant Joan del Pla", Marge, núm. 12, La Palma de Cervelló: el Pèlag. p. 10.
- AAVV (2011): "Donació de l'ermita de Sant Joan del Pla", La Veu, núm. 31, p. 21.
- BORDONS i SERRA, Joaquim (1995): "La Palma de Cervelló i els seus voltants", Revista Muntanya, núm. 798, abril 1995. Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya.
- BORDONS i SERRA, Joaquim (1999): "Sant Joan del Pla, l'ermita romànica de la Palma, és notícia", Revista Muntanya, núm. 822, abril 1999. Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya. p. 80-82.
- BURÓN, Vicenç (1977): Esglésies romàniques catalanes. Guia. Barcelona: Artestudi Ed.
- ESTEVEES, Albert (1995): Cervelló i la Palma. Guia del patrimoni històric-artístic. Cervelló: Centre d'estudis i Divulgació del Patrimoni. p. 16.
- PAGÈS, Montserrat (1992): "La capella de Sant Joan del Pla o de l'Erm de la Palma de Cervelló", Romànic i Feudalisme al Baix Llobregat. Barcelona: Publicacions de l'abadia de Montserrat. p. 394-405.
- PAGÈS, Montserrat (1992): "La capella de Sant Joan del Pla o de l'Erm de La Palma de Cervelló", Catalunya Romànica. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. Vol. XX, El Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme. p.349-350.
- PIERA, L. (1993): "Resultats de les prospeccions a diversos jaciments ibèrics i romans de Catalunya". Empúries, núm. 48-50, II. Barcelona.
- VILA, Josep M. (2000): Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a l'església de Sant Joan del Pla. La Palma, Baix Llobregat. Març-juny 1997, desembre 1998. Arxiu Servei d'Arqueologia i Paleontologia. Núm. reg. 2629.
- VILA, J.M. (2003): "Excavació arqueològica a l'església de Sant Joan del Pla (La Palma, Baix Llobregat)". II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Sant Cugat del Vallès 18-21 d'abril de 2002. Sant Cugat del Vallès: ACRAM, 2003. Vol. II. p.591-597.